

**SANDRA KASPROWIAK**

Wyższa Szkoła Bankowa w Poznaniu, Wydział Finansów i Bankowości  
e-mail: kasprowiaksandra94@gmail.com

## **Wpływ utożsamiania się, przywiązania i znajomości regionu przez turystę na percepcję zachowań innych osób w Tatrach\***

**Streszczenie.** Celem artykułu jest identyfikacja zależności, jakie zachodzą pomiędzy tożsamością, przywiązaniem oraz doświadczeniem turystów a percepcją zachowań innych odwiedzających Tatry (ze szczególnym uwzględnieniem Tatrzańskiego Parku Narodowego). W artykule postawiono hipotezy, że wraz ze wzrostem liczby turystów intensyfikuje się konflikt rekreacyjny oraz negatywne postrzeganie zachowań deprecjacyjnych i oddziaływania na środowisko przez turystów z większym doświadczeniem, cechujący się większym przywiązaniem oraz zależnością do omawianego obszaru. Ich weryfikacja doprowadza do wniosków, że osoby zależne od Tatr krytyczniej oceniają zachowania innych wpływających na środowisko. Turyści utożsamiający się z Tatrami bardziej liberalnie postrzegają oddziaływanie niektórych osób na środowisko, natomiast ci z większym doświadczeniem są mniej wrażliwi na zachowania deprecjacyjne innych. W przypadku pozostałych postawionych hipotez nie dowiedziono istotnych zależności pomiędzy doświadczeniem, zależnością od miejsca oraz tożsamością względem percepcji zachowań innych osób w Tatrach.

**Słowa kluczowe:** turystyka góraska, Tatry, percepcja zachowań, odczucia turystów, ruch turystyczny

### **1. Wprowadzenie**

W celu zrozumienia zachowań turystów będących przedmiotem prezentowanych rozważań warto wykorzystać kategorie wypracowane i z powodzeniem stosowane na gruncie psychologii i socjologii. Pierwszą może być „przywiązanie”, które według Johna Bowlby’ego jest bardzo silnym zjawiskiem, polegającym na szukaniu bliskości u innej, ale konkretnej jednostki [Bowlby 2019]. Alex Inkeles oraz David Smith zbadali zależności, jakie zachodzą u ludzi w kontekście

---

\* Artykuł został przygotowany na podstawie pracy magisterskiej autorki pt. „Wpływ utożsamiania się, przywiązania i znajomości regionu przez turystę na percepcję zachowań innych osób w Tatrach” napisanej pod kierunkiem dr. hab. Marka Nowackiego.

przywiązania do miejsca [Inkeles, Smith 1984]. Jak się okazało, obywatele USA oraz Europy Zachodniej są bardziej chłonni nowych doświadczeń, dlatego odnotowuje się u nich mniejsze przywiązanie do miejsca niż w przypadku choćby mieszkańców Polski. Zdaniem Jacka Wasilewskiego [2011: 353-368] Polacy charakteryzują się „przywiązaniem do ziemi” wywodzącym się z chłopstwa, które również przeniosło się do mentalności ludzi zamieszkujących miasta. Teorię przywiązania Wasilewskiego potwierdzają badania wykonane przez braci: Franciszka i Pawła Sztabińskich [1997]. Autorzy wskazują, że poprzez ograniczenia utrudniające migrację poza kraj zrodziło się przywiązanie jednostki do miejsca motywowane polskim konserwatyzmem. Okazuje się, że respondenci wyrazili tęsknotę do miejsca – terytorium – ojczyzny, ze względu na wykształcone w nich poczucie przywiązania.

W budowaniu tożsamości Hanna Mamzer [2003] uznaje, że jest to proces kulturowy oraz społeczny kształtujący się w jednostce bezustannie. Może on ulegać zmianom na przestrzeni czasu. Według autorki tożsamość nadaje jednostce pewną niezmienność, odmienność oraz spójność o podłożu społecznym oraz indywidualnym. W literaturze przedmiotu tożsamość dzieli się na indywidualną, która jest „zbiorem wyobrażeń, sądów i przekonań, które aktor społeczny konstruuje wobec samego siebie” [Boksański 1989: 12] oraz zbiorową. W niniejszym artykule interesować nas będzie tożsamość społeczna, inaczej zbiorowa, którą Bartosz Szczechowicz [2010: 115-134] definiuje w następujący sposób: „zwielokrotniona tożsamość indywidualna oparta na wspólnych lub zbliżonych dla wszystkich lub większości aktorów systemach wartości, norm, obyczajów, zwyczajów, języka, gospodarki czy określonego terytorium”. Tożsamość może być wytworem autentycznych przeżyć doświadczonych w danej lokalizacji lub regionie bądź również może zostać wykreowana przez wyobrażenie oraz symbolikę regionu. Często odwołuje się do odczuć estetycznych, na przykład krajobrazu występującego na danym terenie lub relacji zawiązanych z ludnością, historią miejsca, podróżami sentymentalnymi lub społecznością [Rembowska 2000: 3-9]. Według Zbigniewa Boksańskiego [2005] zjawisko utożsamiania się z miejscem coraz częściej widoczne jest wśród turystów niż lokalnej ludności. Współczesne trendy związane z migracją, konsumpcyjnym stylem życia, a zarazem z „kupowaniem doświadczeń”, chęcią uczestnictwa w zjawiskach niecodziennych, prowadzą do zmniejszania się więzi tubylców z miejscem bądź regionem, natomiast sprzyjają wzrastaniu poczucia tożsamości miejsca turystów.

Zależność od miejsca jest funkcjonalnym przywiązaniem [Williams, Vaske 2016], które kształtuje się wtedy, gdy jednostka poprzez warunki panujące w danym miejscu ma możliwości realizacji założonych sobie celów oraz potrzeb [Schreyer i in. 1981: 294-300]. Zależność od regionu w aspekcie turystyki może powstać w sytuacji, kiedy poszczególny obszar geograficzny ma cechy umożli-

wiające uprawianie takiego rodzaju turystyki, który nie jest możliwy w innych regionach. Przez to tworzy się swoista zależność od regionu bądź obszaru dzięki unikatowej formie terenu, na przykład góry czy rzeki umożliwiającą bardzo często uprawianie turystyki kwalifikowanej [Pająk i in. 2016: 109-122].

Wraz ze wzrastającym trendem spędzania aktywnie czasu wolnego, bardzo często dochodzi do konfliktu rekreacyjnego, który jest efektem niezadowolenia jednych osób w związku z zachowaniem innych użytkowników przestrzeni [Jacob, Schreyer 1980]. Według Geralda R. Jacoba i Richarda Schreyera [1980] przyczynami powstawania konfliktu rekreacyjnego może być niewystarczająca infrastruktura lub inni uczestnicy rekreacji. Z badań Marka Nowackiego [2014] wynika, że konflikt rekreacyjny powstający wokół Jeziora Maltańskiego w Poznaniu jest przyczyną m.in. braku możliwości powiększenia powierzchni wypoczynkowej wokół zbiornika wodnego. Poprzez uprawianie wielu form rekreacji nad jeziorem dochodzi do konfliktu pomiędzy osobami spacerującymi, rolkarzami, rowerzystami oraz biegaczami. Takie sytuacje mają miejsce w wielu przestrzeniach turystyczno-rekreacyjnych. Według Marka Dutkowskiego [1995] przyczyną konfliktu rekreacyjnego zawsze są ludzie, a wpływa na to relacja, jaka zachodzi pomiędzy stronami o przestrzeń lub w przestrzeni.

Ze względu na wzrost liczby turystów przybywających w Tatry wzrósł ruch turystyczny, który prowadzi do nadmiernego tłoku na szlakach i przyczynia się do dyskomfortu osób wypoczywających w górach. Wszystkie czynniki wchodzące w skład oddziaływania na środowisko, zachowań deprecjacyjnych oraz konfliktu rekreacyjnego mają duży wpływ na sposób odbierania innych turystów.

Zważając na to, że problematyka ta nie została poruszona w polskiej literaturze, autorka zdecydowała się podjąć temat, aby sprawdzić wpływ utożsamiania się, przywiązania i znajomości regionu przez turystę na percepcję zachowań innych osób w Tatrach.

## 2. Cel badań

Głównym celem pracy jest zidentyfikowanie relacji, jakie zachodzą pomiędzy doświadczeniem, przywiązaniem do regionu oraz zależnością od regionu a percepcją zachowań innych turystów na obszarze Tatr.

Wszystkie odpowiedzi zebrane podczas badania ankietowego stworzą zbiór danych, które staną się podstawą do zweryfikowania postawionych hipotez:

**Hipoteza 1:** Turyści utożsamiający się z Tatrami są bardziej wrażliwi na negatywne zachowania innych turystów, którzy wywołują konflikt rekreacyjny.

**Hipoteza 2:** Turyści utożsamiający się z Tatrami są bardziej wrażliwi na negatywne zachowania innych turystów, którzy oddziałują na środowisko.

**Hipoteza 3:** Turyści utożsamiający się z Tatrami bardziej krytycznie oceniają zachowania deprecjacyjne.

**Hipoteza 4:** Turyści z większym doświadczeniem są bardziej wrażliwi na konflikt rekreacyjny występujący na terenie Tatr.

**Hipoteza 5:** Wraz ze wzrostem znajomości Tatr wzrasta krytyczna ocena zachowań turystów, którzy negatywnie wpływają na środowisko.

**Hipoteza 6:** Turyści lepiej znający Tatry w sposób bardziej krytyczny oceniają zachowania deprecjacyjne.

**Hipoteza 7:** Wraz ze wzrostem zależności turystów od Tatr zmniejsza się tolerancja względem konfliktu rekreacyjnego.

**Hipoteza 8:** Turyści zależni od Tatr krytyczniej oceniają zachowania innych osób oddziałujących na środowisko.

**Hipoteza 9:** Wraz ze wzrostem zależności turystów od Tatr zmniejsza się liberalne podejście do zachowań deprecjacyjnych.

**Hipoteza 10:** Wraz ze wzrostem doświadczenia zdobytego w Tatrach turyści bardziej się z nimi utożsamiają.

**Hipoteza 11:** Wraz ze wzrostem doświadczenia zdobytego w Tatrach turyści odczuwają większą zależność od miejsca.

### 3. Badania empiryczne

#### 3.1. Metoda oraz organizacja badań własnych

W badaniu wzięło udział 190 respondentów, było ono podzielone na dwa etapy i miało charakter bezpośredni oraz pośredni. Pierwsza próba, licząca 70 kwestionariuszy ankiet, została wypełniona w terminie 14-15 sierpnia 2018 r. przez turystów napotkanych na Polanie Pisanej, która leży w Dolinie Kościeliskiej, oraz przed schroniskiem górskim PTTK na Polanie Chochołowskiej. Druga część kwestionariuszy była wypełniana przez internautów w terminie od 19 grudnia 2018 do 28 stycznia 2019 r. Arkusz ankiety zamieszczono w serwisie Google, a następnie link dodano na Facebooku na oficjalnym profilu Grupy Tatrzańskiej. Poprzez zamieszczenie linku otrzymano 120 wypełnionych kwestionariuszy.

Kwestionariusz ankiety składał się z czterech pytań: dwóch pytań otwartych, dwóch zamkniętych oraz metryczki (zał. 1). Pytania pierwsze i drugie miały charakter wstępny, a ich zadanie polegało na ocenieniu czasu oraz liczby odbytych przyjazdów w Tatry. Zarówno w pytaniu pierwszym, jak i drugim wszystkie udzielone odpowiedzi wyrażane w latach przyporządkowano do jednego z czterech przedziałów. W pytaniach zamkniętych – trzecim i czwartym turyści oceniali

poszczególne zachowania, mogące mieć miejsce na szlaku oraz oceniali swoje odczucia względem wypoczynku w Tatrach.

W pierwszym pytaniu zapytano turystów: „Od ilu lat przyjeżdża Pan/Pani w Tatry?”. Drugie pytanie brzmiało: „Który raz przebywa Pan/i na wypoczynku w regionie Tatr?”.

W trzecim pytaniu badany musiał ocenić poszczególne sytuacje, które mogły zdarzyć się na szlaku [White i in. 2008]: „Jak ocenia Pan/i wymienione sytuacje, które mogą zdarzyć się na szlaku?”. Badani odpowiadali na pytanie poprzez ustosunkowanie się do siedemnastu sytuacji za pomocą pięciostopniowej skali ocen, gdzie 1 oznaczało „nie stanowi żadnego problemu”, natomiast 5 – „stanowi bardzo poważny problem”.

W pytaniu czwartym badani oceniali kolejno wszystkie odczucia za pomocą skali Likerta od 1 do 5, gdzie 1 oznacza „całkowicie się nie zgadzam”, natomiast 5 – „całkowicie się zgadzam”. Zastosowano analogiczną skalę jak w pytaniu trzecim. Zestawienie ze sobą odpowiedzi obu pytań miało na celu uzyskanie miarodajnych wyników niezbędnych do zbadania postawionych w pracy hipotez. Twierdzenia, które należało ocenić w pytaniu czwartym, odnosiły się do tożsamości turystów z miejscem oraz zależności od miejsca [White i in. 2008].

Arkusz ankiety zakończony był metryczką, która składała się z czterech pytań. Określały one miejsce zamieszkania, płeć, wiek oraz wykształcenie ankietowanego. Cechy społeczno-demograficznych respondentów zestawione z pytaniami zawartymi w arkuszu korelują ze sobą, dzięki czemu badacz zauważa związek pomiędzy percepcją zachowań a tożsamością, przywiązaniem i doświadczeniem turysty.

### 3.2. Charakterystyka badanej grupy

W badaniu 60% respondentów stanowiły kobiety, natomiast 40% mężczyźni. Większość ankietowanych to ludzie zamieszkujący duże miasta (powyżej 200 tys. mieszkańców), stworzyli oni grupę 42%, następnie osoby z miast od 50 do 150 tys. oraz poniżej 50 tys. mieszkańców. Ich odpowiedzi stanowiły po 19% wszystkich kwestionariuszy. Nieco więcej ankiet wypełniły osoby zamieszkujące wieś, których było 20%.

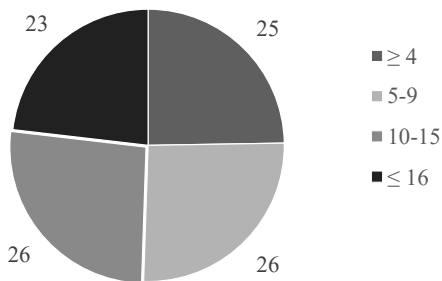
Osoby do 44. roku życia stanowiły 84% wszystkich ankietowanych, do 24. roku życia wypełniły 35% wszystkich ankiet, respondenci w wieku od 35 do 34 lat – 25%, grupa od 35. do 44. roku życia stanowiła 24% badanych. Natomiast 16% przypadło na pozostałe trzy grupy wiekowe od 45. roku życia wzwyż.

Większość badanych zadeklarowała wykształcenie wyższe, co stanowiło 58%. Średnie wykształcenie miało 34% ankietowanych, tymczasem zawodowe oraz podstawowe – razem 8%.

### 3.3. Wyniki badań własnych

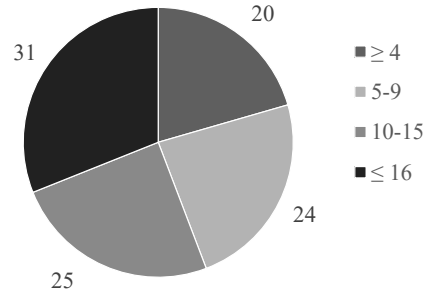
Odpowiedzi z pierwszego pytania zostały przydzielone do jednego z przedziałów, które obejmowały turystów przyjeżdżających w Tatry od 4 lat oraz od 5 do 9 lat. Następną grupę stanowiły osoby odwiedzające to pasmo górskie od 10 do 15 lat oraz od 16 lat wzwyż. Najliczniejszą grupą okazały się osoby przyjeżdżające od 5 do 9 lat, które stanowiły 26%. Niemniej jednak grupy okazały się mało zróżnicowane, ponieważ każda z nich reprezentowała ok. 25% (zob. rys. 1).

Odpowiedzi na drugie pytanie również zostały przydzielone do jednej z czterech grup, a skalę zachowano analogiczną do tej w pytaniu pierwszym. Zauważono, że w przedziałach, w których liczba przyjazdów się zwiększa, wzrasta liczba odpowiedzi (rys. 2). Najmniejsza grupa, stanowiąca 20% wszystkich ankietowanych, odpowiedziała, że w Tatrach była cztery razy bądź mniej. Idąc dalej, w zakresie obejmującym od 5 do 9 przyjazdów znalazło się 24% respondentów, od 10 do 15 – już 25%. Najwięcej turystów z wyszczególnionych przedziałów znalazło się w grupie osób, która odwiedziła Tatry 16 razy lub więcej i stanowiła aż 31% wszystkich badanych.



**Rysunek 1.** Procent badanych ze względu na liczbę lat przyjazdu w Tatry w ciągu życia

Źródło: badanie własne.



**Rysunek 2.** Procent badanych ze względu na liczbę przyjazdów w Tatry w ciągu życia

Źródło: badanie własne.

W następnym etapie analizy obliczono średnie odchylenia standardowe oraz procentowy udział odpowiedzi na poszczególne pytanie w skali od 1 do 5 dla pytania trzeciego oraz czwartego. Aby ukazać odpowiedzi na pytanie trzecie, które dotyczyło stosunku badanych do określonych w nim sytuacji, sporządzono osobną tabelę. Jej celem jest przedstawienie problemu dotyczącego poszczególne sytuacje (oddziaływanie na środowisko, konflikt rekreacyjny oraz zachowanie deprecjacyjne) oceniane przez turystów. Dzięki temu można zaobserwować, które zachowania są według turystów największym problemem.

Odpowiadając na pytania związane z zachowaniami deprecjacyjnymi, turyści najkrytyczniej postrzegają zaśmiecanie Tatr (zob. tab. 1) ( $\bar{x} = 4,58$ ). Odchylenie standardowe dla tej sytuacji było najmniejsze ( $\sigma = 0,72$ ), co oznacza, że badani w tej kwestii są najbardziej ze sobą zgodni. Wandalizm, np. pisanie po skałach, również spotkał się z krytyczną oceną (67,89%), otrzymując tuż za śmieceniem największą liczbę głosów. Na hałasowanie oraz spożywanie alkoholu w kategorii „nie stanowi żadnego problemu” (1) przypadło niecałe 4% ogółu, co oznacza, że dla wielu turystów te zachowania są bardzo rażące.

Odwiedzający Tatry najbardziej tolerancyjnie postrzegają przeklinanie, dla którego średnia wynosi ( $\bar{x} = 2,33$ ).

**Tabela 1.** Percepcja zachowań deprecjacyjnych przez badanych wraz z procentowym udziałem odpowiedzi udzielanych przez turystów dla danej sytuacji

Sytuacja	Procentowy udział odpowiedzi					Średnia ( $\bar{x}$ )	Odchylenie standardowe ( $\sigma$ )
	1	2	3	4	5		
Śmiecenie	0,00	3,16	4,21	23,68	68,95	4,58	0,72
Wandalizm, np. pisanie po skałach	3,16	6,84	9,47	12,63	67,89	4,35	1,1
Nieodpowiedni ubiór innych turystów, np. klapki	6,84	8,42	21,58	27,89	35,26	3,76	1,21
Hałasowanie	3,16	15,79	18,95	34,74	27,37	3,67	1,13
Spożywanie alkoholu	3,68	18,95	23,68	22,63	31,05	3,58	1,21
Palenie tytoniu na szlaku	10,53	21,58	16,84	22,11	28,95	3,37	1,37
Przeklinanie	23,68	37,37	27,37	5,79	5,79	2,33	1,08

Uwaga: 1 – sytuacja niestanowiąca żadnego problemu, 5 – sytuacja stanowiąca bardzo poważny problem dla użytkowników.

Źródło: badanie własne.

W przypadku konfliktu rekreacyjnego najkrytyczniej zostało ocenione zatłoczenie (zob. tab. 2), ze średnią odpowiedzi 4,06. Badani negatywnie oceniają zbyt dużą liczbę innych turystów na szlakach. Może to również wpływać na obniżony komfort wypoczynku. Dla pozostałych dwóch sytuacji – jeżdżenie i wędrowanie na nartach poza wytyczonymi trasami i szlakami oraz przejeżdżający rowerzyści nie stanowią istotnego problemu dla innych użytkowników obszaru górskiego. Średnie dla tych sytuacji nie przekraczają 3.

Negatywnie zostało ocenione deptanie, usuwanie, zrywanie roślinności oraz zanieczyszczanie wody (zob. tab. 3), co znalazło odzwierciedlenie w średniej wynoszącej prawie 4. Tatrzkańscy turyści bardzo liberalnie oceniają nocowanie w namiotach „na dziko” na terenie Tatrzkańskiego Parku Narodowego ( $\bar{x} = 2,36$ ), wędrownie po szlakach po zapadnięciu zmroku ( $\bar{x} = 2,76$ ) oraz wprowadzanie psów, które nie są psami przewodnikami lub psami ratunkowymi ( $\bar{x} = 2,97$ ).



**Tabela 2.** Percepcja konfliktu rekreacyjnego przez badanych wraz z procentowym udziałem odpowiedzi udzielanych przez turystów dla danej sytuacji

Sytuacja	Procentowy udział odpowiedzi					Średnia ( $\bar{x}$ )	Odchylenie standardowe ( $\sigma$ )
	1	2	3	4	5		
Zatłoczenie	0,00	3,68	22,11	38,42	35,79	4,06	0,85
Jeżdżenie i wędrowanie na nartach poza wyznaczonymi trasami i szlakami	21,05	21,58	19,47	21,05	16,84	2,91	1,39
Przejeżdżający rowerzyści	28,42	35,79	22,63	11,58	1,58	2,22	1,04

Uwaga: 1 – sytuacja niestanowiąca żadnego problemu, 5 – sytuacja stanowiąca bardzo poważny problem dla użytkowników.

Źródło: badanie własne.

**Tabela 3.** Percepcja oddziaływania na środowisko przez badanych wraz z procentowym udziałem odpowiedzi udzielanych przez turystów dla danej sytuacji

Sytuacja	Procentowy udział odpowiedzi					Średnia ( $\bar{x}$ )	Odchylenie standardowe ( $\sigma$ )
	1	2	3	4	5		
Deptanie, usuwanie, zrywanie roślinności	4,74	9,47	13,68	26,84	45,26	3,98	1,18
Zanieczyszczanie wody	8,95	13,68	12,63	17,37	47,37	3,81	1,39
Dokarmianie dzikich zwierząt	7,89	12,11	20,00	17,89	42,11	3,74	1,33
Schodzenie ze szlaków, np. chodzenie na skrót	4,74	16,84	26,32	25,79	26,32	3,52	1,19
Wprowadzanie psów, które nie są psami przewodnikami lub psami ratunkowymi	15,26	25,26	24,74	16,32	18,42	2,97	1,33
Wędrowanie po szlakach po zapadnięciu zmroku	22,11	23,16	23,68	18,95	12,11	2,76	1,32
Nocowanie w namiotach „na dziko” na terenie TPN	34,74	27,37	14,21	14,74	8,95	2,36	1,33

Uwaga: 1 – sytuacja niestanowiąca żadnego problemu, 5 – sytuacja stanowiąca bardzo poważny problem dla użytkowników.

Źródło: badanie własne.

Wśród tych różnorodnych wskazań dla trzech zmiennych (konflikt rekreacyjny, oddziaływanie na środowisko oraz zachowania deprecjacyjne) nie można wskazać dominujących, gdyż w każdym obszarze są takie, które stanowią problem.

Celem badania tożsamości z miejscem oraz zależności od miejsca jest sprawdzenie, czy owe odczucia mają wpływ na postrzeganie wymienionych zachowań.

Wyniki analizy zamieszczone w tabeli 4 dowodzą, że Tatry dla odwiedzających wiele znaczą. Mają sporo miłych wspomnień, są do nich przywiązani,



dobrze wspominają ludzi, których tam spotkali, a także identyfikują się z nimi. Siedem na dziewięć twierdzeń uzyskało bardzo wysoką średnią – powyżej 4,0 i większość z nich dotyczyła przywiązania-tożsamości z Tatrami.

Znacznie niżej oceniono twierdzenia, które odnosiły się do porównania pobytu w Tatrach z jakimkolwiek innym, czyli zależności od miejsca (zob. tab. 5). Na podstawie badań okazało się, że pomimo iż większość badanych pozytywnie ocenia pobyt w Tatrach, to jest skłonna zamienić wypoczynek w Tatrach na inną destynację turystyczną. Najniżej została oceniona zamiana wakacji w Tatrach na inne miejsce ( $\bar{x} = 3,59$ ) oraz twierdzenie: „Przebywanie w Tatrach jest dla mnie ważniejsze niż gdziekolwiek indziej” ( $\bar{x} = 3,79$ ).

**Tabela 4.** Ocena tożsamości miejsca wśród badanych osób wraz z procentowym udziałem odpowiedzi udzielanych przez turystów dla danego twierdzenia

Twierdzenia	Procentowy udział odpowiedzi					Średnia ( $\bar{x}$ )	Odchylenie standardowe ( $\sigma$ )
	1	2	3	4	5		
Tatry wiele dla mnie znaczą	1,58	0,00	1,58	18,42	77,37	4,68	0,75
Mam wiele miłych wspomnień związanych z Tatrami	3,68	0,00	1,58	10,53	84,21	4,72	0,83
Jestem bardzo przywiązany do Tatr	3,68	1,05	7,37	20	67,89	4,47	0,95
Zawsze dobrze wspominam Tatry i ludzi, których tutaj spotkałem/łam	3,16	2,63	5,79	32,11	56,32	4,36	0,94
Identyfikuję się z Tatrami	3,68	2,11	12,36	28,95	52,63	4,25	1,01

Uwaga: 1 – sytuacja niestanowiąca żadnego problemu, 5 – sytuacja stanowiąca bardzo poważny problem dla użytkowników.

Źródło: badanie własne.

**Tabela 5.** Ocena zależności od miejsc wśród badanych osób wraz z procentowym udziałem odpowiedzi udzielanych przez turystów dla danego twierdzenia

Twierdzenia	Procentowy udział odpowiedzi					Średnia ( $\bar{x}$ )	Odchylenie standardowe ( $\sigma$ )
	1	2	3	4	5		
Lubię przebywać w Tatrach bardziej niż gdziekolwiek indziej	5,26	3,68	8,42	32,11	50,53	4,19	1,09
Więcej przyjemności sprawia mi odwiedzanie Tatr niż jakiegokolwiek innego miejsca	4,74	5,79	15,26	28,42	45,79	4,05	1,13
Przebywanie w Tatrach jest dla mnie ważniejsze niż gdziekolwiek indziej	5,26	10,53	18,42	31,05	34,74	3,79	1,18
Nie zamieniłbym/łabym wakacji w Tatrach na żadne inne miejsce	7,37	15,26	17,37	31,05	28,95	3,59	1,26

Uwaga: 1 – sytuacja niestanowiąca żadnego problemu, 5 – sytuacja stanowiąca bardzo poważny problem dla użytkowników.

Źródło: badanie własne.

### 3.4. Analiza różnic w percepcji zachowań

Na kolejnym etapie pracy zestawiono dane społeczno-geograficzne, takie jak: wiek, wykształcenie, miejsce zamieszkania oraz płeć z poszczególnymi sytuacjami zachodzącymi na szlakach, aby sprawdzić, jak one wpływają na percepcję turystów przebywających w Tatrach. W tym celu wykonano test różnic międzygrupowych  $H$  Kruskala-Wallisa oraz  $U$  Manna-Whitneya.

Wśród cech społeczno-demograficznych tylko w przypadku wieku odnotowano różnice w postrzeganiu zachowań deprecjacyjnych, którym istotność testu  $p$  równa jest 0,0012 (zob. tab. 6).

W celu sprawdzenia, gdzie dokładnie zachodzą różnice, wykonano test dwuczynnikowy  $U$  Manna-Whitneya (zob. tab. 7). Okazało się, że największe różnice w postrzeganiu zachowań deprecjacyjnych są pomiędzy osobami w wieku od 25 do 34 lat a grupą od 45. do 54. roku życia. Wskaźnik istotności testu  $p$  jest równy 0,044 (zob. tab. 7). Badani w wieku od 45 do 54 lat są mniej tolerancyjni wobec tych zachowań. Średnia dla tego wieku wynosi 3,98. Równie krytycznie wypowiedziały się osoby młode – do 24. roku życia. Średnia ich odpowiedzi wyniosła 3,82.

**Tabela 6.** Analiza różnic w percepcji zachowania – zachowania deprecjacyjne

Płeć	Liczebność grupy	Średnia	Wartość statystyki	Istotność testu $p$
Kobiety	114	3,74	$Z = 1,93$	0,053
Mężczyźni	76	3,56		
Wykształcenie	Liczebność grupy	Średnia	Wartość statystyki	Istotność testu $p$
Podstawowe	6	3,67	$H = 2,30$	0,51
Zawodowe	9	4,00		
Średnie	64	3,67		
Wyższe	111	3,63		
Wiek	Liczebność grupy	Średnia	Wartość statystyki	Istotność testu $p$
Do 24 lat	67	3,82	$H = 20,11$	0,0012
25-34 lata	47	3,54		
35-44 lata	46	3,74		
45-54 lata	16	3,98		
55-64 lata	9	2,94		
Powyżej 64 lat	5	2,40		
Miejsce zam.	Liczebność grupy	Średnia	Wartość statystyki	Istotność testu $p$
Wieś	37	3,85	$H = 3,68$	0,29
Miasto do 50 tys.	36	3,60		
Miasto 50-150 tys.	37	3,71		
Powyżej 200 tys.	80	3,59		

Źródło: badanie własne.

**Tabela 7.** Szczegółowy test różnic międzygrupowych dla wieku w odniesieniu do zachowań deprecjacyjnych

Przedział wiekowy	25-34	35-44	45-54
do 24 lat	0,0504	0,58	0,14
25-34 lata	–	0,24	0,044
35-44 lata	–	–	0,14
45-55 lata	–	–	–

Źródło: badanie własne.

Po wykonaniu testów  $H$  Kruskala-Wallisa dla wykształcenia, wieku i miejsca zamieszkania oraz testu  $U$  Manna-Whitneya dla płci, okazało się, że w przypadku oceny oddziaływania na środowisko znaleziono więcej różnic międzygrupowych pod względem percepcji zachowań turystów negatywnie oddziałujących na przyrodę w Tatrach (zob. tab. 8).

Analizując pierwszą grupę zróżnicowaną ze względu na płeć, okazało się, że kobiety są bardziej wrażliwe na negatywne zachowania, które oddziałują na środowisko niż mężczyźni. Wskaźnik istotności testu dla płci  $p = 0,024$ .

Analogicznie do zachowań deprecjacyjnych również osoby znajdujące się w poszczególnych przedziałach wiekowych różnicują się pod względem percepcji zachowań innych turystów w środowisku naturalnym ( $p = 0,036$ ).

Najbardziej liberalne względem oddziaływania na środowisko są osoby w wieku od 25 do 34 lat. Średnia oceny zachowań innych turystów negatywnie wpływających na środowisko naturalne jest równa 3,12. Natomiast najmniej tolerancyjni okazali się ankieterzy znajdujący się w przedziale wiekowym od 45 do 54 lat, gdyż średnia ocen wyniosła 3,88.

Po dokonaniu szczegółowej analizy różnic międzygrupowych stwierdzono wiele rozbieżności w postrzeganiu oddziaływania na środowisko (zob. tab. 9).

Istotność wskaźnika  $p$  zachodzi pomiędzy trzema grupami wiekowymi. Największą odnotowuje się pomiędzy osobami w wieku od 25. do 34. roku życia a osobami w przedziale wiekowym od 45 do 54 lat, gdzie  $p = 0,011$ . Następnie znaczące różnice są również pomiędzy grupą ludzi w wieku do 24. roku życia a osobami mający od 25 do 34 lat ( $p = 0,024$ ) oraz pomiędzy grupami do 24. roku życia a osobami w wieku od 45 do 54 lat ( $p = 0,047$ ). Oznacza to, że osoby w wieku od 25. do 34. roku życia bardziej tolerancyjnie postrzegają zachowania wchodzące w skład oddziaływania na środowisko niż osoby w wieku od 45. do 54. roku życia, a nawet są bardziej liberalne niż respondenci do 24 lat.

Po wykonaniu ostatniej analizy różnic międzygrupowych  $H$  Kruskala-Wallisa oraz testów różnic dwóch grup niezależnych  $U$  Manna-Whitneya dla konfliktu rekreacyjnego, uzyskano podobne wyniki jak w przypadku oddziaływania na środowisko oraz w zachowaniach deprecjacyjnych.

**Tabela 8.** Analiza różnic w percepcji zachowania – oddziaływanie na środowisko

Płeć	Liczebność grupy	Średnia	Wartość statystyki	Istotność testu $p$
Kobiety	114	3,42	$Z = 2,24$	0,024
Mężczyźni	76	3,13		
Wykształcenie	Liczebność grupy	Średnia	Wartość statystyki	Istotność testu $p$
Podstawowe	6	3,43	$H = 2,13$	0,54
Zawodowe	9	3,59		
Średnie	64	3,35		
Wyższe	111	3,25		
Wiek	Liczebność grupy	Średnia	Wartość statystyki	Istotność testu $p$
Do 24 lat	67	3,42	$H = 17,50$	0,036
25-34 lata	47	3,12		
35-44 lata	46	3,38		
45-54 lata	16	3,88		
55-64 lata	9	2,62		
Powyżej 64 lat	5	2,26		
Miejsce zam.	Liczebność grupy	Średnia	Wartość statystyki	Istotność testu $p$
Wieś	37	3,46	$H = 4,42$	0,22
Miasto do 50 tys.	36	3,33		
50-150 tys.	37	3,46		
Powyżej 200 tys.	80	3,15		

Źródło: badanie własne.

**Tabela 9.** Szczegółowy test różnic międzygrupowych dla wieku w odniesieniu do oddziaływania na środowisko

Przedział wiekowy	25-34	35-44	45-54
do 24	0,024	0,82	0,047
25-34	–	0,18	0,011
35-44	–	–	0,053
45-55	–	–	–

Źródło: badanie własne.

Płeć, wykształcenie oraz miejsce zamieszkania nie różnicują badanych grup ze względu na postrzeganie konfliktu rekreacyjnego występującego na terenie Tatr (zob. tab. 10). Jedynie w kategorii wieku odnotowano istotne zróżnicowanie międzygrupowe ( $p = 0,0027$ ). Konflikt rekreacyjny najbardziej łagodnie postrzegają osoby od 25. do 34. roku życia ze średnią 2,88. Najmniej tolerancyjne są osoby między 45. a 54. rokiem życia ze średnią 3,48.

Po dokonaniu testu różnic dwóch grup niezależnych *U* Manna-Whitneya (zob. tab. 11) pod kątem wieku zauważalne są rozbieżności. Największe różnice w percepcji konfliktu rekreacyjnego zachodzą między badanymi od 25. do 34. roku życia a osobami w wieku od 45 do 54 lat. Wskaźnik istotności testu *p* dla tych osób jest równy 0,0022. Również istotne różnice zachodzą pomiędzy osobami mającymi nie więcej niż 24 lata a osobami nieco starszymi – od 24. do 35. roku życia (*p* = 0,043) oraz pomiędzy ludźmi w przedziale od 35 do 44 lat a 45 do 54 lat.

**Tabela 10.** Analiza różnic w percepcji zachowania – konflikt rekreacyjny

Płeć	Liczebność grupy	Średnia	Wartość statystyki	Istotność testu <i>p</i>
Kobiety	114	3,13	<i>Z</i> = 1,31	0,18
Mężczyźni	76	2,96		
Wykształcenie	Liczebność grupy	Średnia	Wartość statystyki	Istotność testu <i>p</i>
Podstawowe	6	3,39	<i>H</i> = 1,42	0,15
Zawodowe	9	3,41		
Średnie	64	3,05		
Wyższe	111	3,03		
Wiek	Liczebność grupy	Średnia	Wartość statystyki	Istotność testu <i>p</i>
Do 24 lat	67	3,14	<i>H</i> = 18,21	0,0027
25-34 lata	47	2,88		
35-44 lata	46	3,14		
45-54 lata	16	3,48		
55-64 lata	9	2,63		
Powyżej 64 lat	9	2,63		
Miejsce zam.	Liczebność grupy	Średnia	Wartość statystyki	Istotność testu <i>p</i>
Wieś	37	3,21	<i>H</i> = 6,63	0,084
Miasto do 50 tys.	36	3,12		
50-150 tys.	37	3,19		
Powyżej 200 tys.	80	2,92		

Źródło: badanie własne.

**Tabela 11.** Szczegółowy test różnic międzygrupowych dla wieku w odniesieniu do konfliktu rekreacyjnego

Przedział wiekowy	25-34	35-44	45-54
do 24	0,043	0,93	0,079
25-34	–	0,058	0,0022
35-44	–	–	0,048
45-55	–	–	–

Źródło: badanie własne.

Pomimo wysokiej tolerancji dla wszystkich trzech zmiennych (oddziaływanie na środowisko, zachowania deprecjacyjne oraz konflikt rekreacyjny) u ludzi w przedziale od 55. do 64. roku życia oraz u osób powyżej 64 lat nie wykonywano testu istotności różnic dwóch grup niezależnych *U* Manna-Whitneya ze względu na ich niską liczebność.

### 3.5. Weryfikacja modelu strukturalnego

Aby sprawdzić poprawność zmiennych, która jest współrzędna z poszczególnymi wskaźnikami dotyczącymi jednej zmiennej, dokonano obliczenia współczynników  $\alpha$  Cronbacha (Cronbach 1951) oraz współczynnika rzetelności łącznej czynników [Hair i in. 2007: 777]. Co więcej trafną zbieżną pomiaru zbadano za pomocą średniej wyjaśnionej wariancji – AVE [Hair i in. 2007: 777]. Celem przeprowadzenia tego badania było sprawdzenie, czy hipotetyczny model cechuje się dobrą siłą predyktywną.

Prawie wszystkie zmienne osiągnęły minimalny współczynnik  $\alpha$  Cronbacha, wynoszący 0,7 z wyjątkiem doświadczenia oraz oddziaływania na środowisko (zob. tab. 12). Minimalna wymagana wartość współczynnika  $\alpha$  Cronbacha wynosi 0,5 [Cronbach 1951: 297-334].

W przypadku rzetelności łącznej wszystkie współzależności między wskaźnikami badanych zmiennych osiągnęły minimalną wartość 0,7. W związku z tym trafność zbieżna, zmierzona za pomocą średniej wyjaśnionej wariancji w przypadku wszystkich konstruktów przekroczyła minimalną wartość wynoszącą 0,5 [Hair i in. 2007: 777].

**Tabela 12.** Ocena rzetelności pomiaru zmiennych

Zmienne	Średnia wyjaśniona wariancja	Rzetelność łączna	R kwadrat	$\alpha$ Cronbacha	Zmienność czynników wspólnych	Redundancja
Doświadczenie	0,6924	0,8181	0	0,5574	0,6924	0
Oddziaływanie na środowisko	0,5908	0,8112	0,0664	0,6605	0,5908	0,0167
Tożsamość miejsca	0,729	0,9299	0,025	0,9156	0,729	0,0116
Zachowania deprecjacyjne	0,6079	0,8855	0,0501	0,8445	0,6076	0,0178
Zależność od miejsca	0,8283	0,9506	0,0046	0,9324	0,8283	0,0029

Źródło: opracowanie własne.

Za pomocą modelu cząstkowych najmniejszych kwadratów autorka poddała weryfikacji hipotezy (zob. tab. 13).

Hipoteza 1, która mówi, że osoby utożsamiające się z Tatrami bardziej negatywnie postrzegają konflikt rekreacyjny, nie mogła zostać potwierdzona, ponieważ współczynnik rzetelności pomiaru tej zmiennej –  $\alpha$  Cronbacha był zbyt niski ( $\alpha$  Cronbacha = 0,318).

Hipoteza 2, która zakładała, że ludzie utożsamiający się z Tatrami bardziej negatywnie postrzegają oddziaływanie na środowisko przez innych turystów, została odrzucona. Czynniki, takie jak nocowanie w namiotach „na dziko”, wędrowanie po szlakach po zapadnięciu zmroku oraz wprowadzanie psów, które nie są psami przewodnikami lub psami ratunkowymi, nie mają istotnego wpływu na percepcję turystów utożsamiających się z Tatrami. Wartość  $\beta$  dla tej hipotezy wynosi ponad 0,2 i choć test  $t$  nie wykazał istotnego związku, to może to wynikać ze zbyt małej próby badawczej. Gdyby wartość testu  $t$  była mniejsza niż 0,05, oznaczałoby to, że turyści utożsamiający się z miejscem są tolerancyjni wobec zachowań deprecjacyjnych innych turystów, odwrotnie niż zakładano w hipotezie. Ze względu na wysokie ładunki czynnikowe, czyli siłę oddziaływania wynoszącą ponad 0,5, pozostałe składowe włączone do zmiennej „oddziaływanie na środowisko”, w tym: zanieczyszczanie wody, deptanie, usuwanie, zrywanie roślinności oraz dokarmianie dzikich zwierząt, których nie uwzględniono.

Hipoteza 3, nie została potwierdzona w wyniku badań, ponieważ współczynnik istotności  $p$  był wysoki i wyniósł 0,97, tymczasem  $\beta$  osiąga niską wartość równą 0,007. Zatem tożsamość turystów z Tatrami nie wpływa na bardziej krytyczną ocenę zachowań deprecjacyjnych, jak zakładano w hipotezie.

Hipoteza 4, która mówi, że osoby z większym doświadczeniem są bardziej wrażliwe na konflikt rekreacyjny występujący w Tatrach, również nie została zweryfikowana pozytywnie z tego samego powodu co hipoteza 1 ( $\alpha$  Cronbacha = 0,318).

Osoby lepiej znające Tatry nie oceniają bardziej krytycznie innych turystów, którzy w negatywny sposób oddziałują na środowisko. W związku z czym hipoteza 5 zostaje odrzucona.

Hipoteza 6, określająca zależność pomiędzy doświadczeniem turystów a negatywnym postrzeganiem zachowań deprecjacyjnych, zostaje również odrzucona. Sytuacja jest analogiczna do tej, która została przedstawiona w hipotezie 2. Wartość  $\beta$  wynosi  $-0,199$  i choć test  $t$  nie wykazał istotnego związku, to sytuacja ta może wynikać ze zbyt małej próby badawczej.

Nie zweryfikowano pozytywnie także hipotezy 7, która określa, że wraz ze wzrostem zależności turystów od Tatr zmniejsza się tolerancja względem konfliktu rekreacyjnego ( $\alpha$  Cronbacha = 0,318).



Tabela 13. Weryfikacja hipotez

Hipotezy	Zależność	$\beta$	$t$	$p$	Wyniki
Hipoteza 1	Tożsamość miejsca → Konflikt rekreacyjny	–	–	–	nie zweryfikowano
Hipoteza 2	Tożsamość miejsca → Oddziaływanie na środowisko	–0,239	1,255	0,21	odrzucono
Hipoteza 3	Tożsamość miejsca → Zachowania deprecjacyjne	0,007	0,038	0,97	odrzucono
Hipoteza 4	Doświadczenie → Konflikt rekreacyjny	–	–	–	nie zweryfikowano
Hipoteza 5	Doświadczenie → Oddziaływanie na środowisko	–0,151	1,425	0,16	odrzucono
Hipoteza 6	Doświadczenie → Zachowania deprecjacyjne	–0,199	1,446	0,15	odrzucono
Hipoteza 7	Zależność od miejsca → Konflikt rekreacyjny	–	–	–	nie zweryfikowano
Hipoteza 8	Zależność od miejsca → Oddziaływanie na środowisko	0,255	1,635	0,10	przyjęto
Hipoteza 9	Zależność od miejsca → Zachowania deprecjacyjne	0,114	0,592	0,56	odrzucono
Hipoteza 10	Doświadczenie → Tożsamość miejsca	0,158	1,611	0,11	odrzucono
Hipoteza 11	Doświadczenie → Zależność od miejsca	0,068	0,605	0,55	odrzucono

Źródło: opracowanie własne.

Hipoteza 8, pokazująca, że turyści zależni od Tatr bardziej krytycznie oceniają negatywne zachowania innych turystów w stosunku do środowiska, została przyjęta, osiągając najniższy wskaźnik istotności  $p$  spośród innych hipotez. Dla tej hipotezy istotność zależności wyniosła  $p = 0,1$ , co oznacza, że wraz ze wzrostem zależności od Tatr, wzrasta wrażliwość na negatywne zachowania innych turystów w środowisku naturalnym, w tym: nocowanie w namiotach „na dziko” na terenie TPN, wędrowanie po szlakach po zapadnięciu zmroku oraz wprowadzanie psów, które nie są psami przewodnikami oraz ratunkowymi.

Nie stwierdzono istotnej zależności w przypadku hipotezy 9, według której zależność od Tatr ma związek z percepcją zachowań deprecjacyjnych innych turystów.

Hipoteza 10, wskazująca, że wraz ze wzrostem doświadczenia zdobytego w Tatrach turyści bardziej utożsamiają się z Tatrami, oraz hipoteza 11, według której wraz ze wzrostem doświadczenia zdobytego w Tatrach turyści odczuwają większą zależność od miejsca, zostały odrzucone.

Dla trzech ostatnich zależności (hipotezy 9, 10 i 11) współczynnik istotności  $p$  jest bardzo wysoki i w każdym przypadku wynosi więcej niż 0,05, natomiast  $\beta$  osiąga niskie wartości, w związku z powyższym zostały one odrzucone.

#### 4. Wynik ogólny

Celem poznawczym artykułu było zbadanie zależności, jakie zachodzą pomiędzy doświadczeniem, przywiązaniem oraz zależnością a percepcją zachowań innych turystów na obszarze Tatr. Po przeanalizowaniu wyników nasuwają się następujące wnioski:

- najbardziej uciążliwymi sytuacjami mającymi miejsce w Tatrach są dla ankietowanych: śmiecenie, wandalizm (na przykład pisanie po skałach), zatłoczenie oraz deptanie, usuwanie i zrywanie roślinności,

- najmniej tolerancyjną grupą wobec konfliktu rekreacyjnego, zachowań deprecjacyjnych oraz oddziaływania na środowisko spośród wszystkich badanych są osoby w wieku od 45 do 54 lat. Wśród kobiet zauważalna jest również większa wrażliwość na problem oddziaływania na środowisko niż u mężczyzn,

- jedyną potwierdzoną hipotezą w pracy jest hipoteza 8, według której wraz ze wzrostem zależności od Tatr wzrasta krytyczna ocena zachowań innych turystów oddziałujący na środowisko,

- doświadczenie, tożsamość z miejscem oraz zależność od miejsca nie mają istotnego wpływu na percepcję zachowań innych turystów w Tatrach, na którą składają się: konflikt rekreacyjny, oddziaływanie na środowisko oraz zachowania deprecjacyjne,

- nie odnotowuje się istotnych różnic w postrzeganiu negatywnych sytuacji, które mają miejsce na terenie Tatr pomiędzy osobami z wykształceniem podstawowym i zawodowym a osobami z wykształceniem średnim bądź wyższym,

- brak spójności w postrzeganiu problemów związanych ze wzrostem ruchu turystycznego na obszarze Tatr oraz jego negatywnymi skutkami pomiędzy managerami oraz naukowcami a turystami jest niepokojący.

#### 5. Podsumowanie

Dla odwiedzających najwyższe wierzchołki polskich gór zachowania innych turystów nie są tak istotne jak piękno Tatr oraz możliwość przebywania w ich otoczeniu. Turyści zapamiętują przede wszystkim malownicze widoki oraz niezwykły charakter panujący w górach, nie zważają na sytuacje, które mogłyby zepsuć ich urlop.

Władze Tatrzańskiego Parku Narodowego zachęca się do prowadzenia szerokich działań edukacyjnych w celu zwiększenia świadomości turystów odwiedzających górskie szlaki. Pomimo że wiele osób dostrzega niewłaściwe zachowania powodowane przez innych na górskich szlakach, to nie ocenia ich bardzo krytycznie. Warto jednak, aby zarząd TPN zwrócił na tę kwestię szczególną uwagę, ponieważ nawet jeśli dla osób odwiedzających Tatry takie sytuacje nie mają większego znaczenia, w negatywny sposób wpływają na szeroko rozumiane środowisko naturalne. Jednym z pomysłów jest kanalizowanie ruchu turystycznego w taki sposób, aby nie przeciążać najczęściej uczęszczanych szlaków, tylko kierować ruch turystyczny na trasy, które nie są tak popularne.

Ze względu na wagę poruszanej problematyki pożądanym jest prowadzenie dalszych badań w celu zdiagnozowania hipotez 1, 4 i 7. Warto też przebadać większą grupy osób powyżej 55. roku życia, aby poznać różnice, jakie zachodzą między turystami w różnym wieku w percepcji konfliktu rekreacyjnego, oddziaływania na środowisko oraz zachowań deprecjacyjnych.

## Literatura

- Bokszanski Z., 1989, *Tożsamość, interakcja, grupa. Tożsamość jednostki w perspektywie teorii socjologicznej*, Łódź: Wyd. Uniwersytetu Łódzkiego.
- Bokszanski Z., 2005, *Tożsamości zbiorowe*, Warszawa: WN PWN.
- Bowlby J., 2019, *Przywiązanie*, Warszawa: WN PWN.
- Cronbach L.J., 1951, Coefficient Alpha and the Internal Structure of Tests, *Psychometrika*, t. 22, nr 3: 297-334.
- Dutkowski M., 1995, *Konflikty w gospodarowaniu dobrami środowiskowymi*, Gdańsk: Wyd. Uniwersytetu Gdańskiego.
- Hair J.F., Black W.C., Babin B., Anderson R.L., Tatham R.L., 2007, *Multivariate Data Analysis*, New Jersey: Prentice Hall.
- Inkeles A., Smith D., 1984, *Becoming Modern. Individual Change in Six Developing Countries*, Cambridge: Harvard University Press.
- Jacob G.R., Schreyer R., 1980, Conflict in outdoor Recreation: A Theoretical Perspective, *Journal of Leisure Research*, 12(4): 368-380.
- Mamzer H., 2003, *Tożsamość w podróży. Wielokulturowość a kształtowanie tożsamości jednostki*, Poznań: WN UAM.
- Mandal A., Moro M., 2016, Skala przywiązania do miejsca – polska adaptacja The Measure of Place Attachment D. Williamsa i J. Vaske'a, *Psychologia Społeczna* 11, 2(37): 211-222.
- Nowacki M., 2014, „Konflikt rekreacyjny: przejawy, przyczyny, konsekwencje, sposoby przeciwdziałania”, referat wygłoszony podczas konferencji naukowej „Uwarunkowania rozwoju turystyki i rekreacji w regionie transgranicznym” w dniach 12-13 listopada 2014 roku w Państwowej Wyższej Szkole Zawodowej w Gorzowie Wlkp.
- Pająk K., Dahlke P., Kvilinskiy O., 2016, Determinanty rozwoju regionalnego – współczesne odniesienie, *Roczniki Ekonomiczne Kujawsko-Pomorskiej Szkoły Wyższej w Bydgoszczy*, 9: 109-122.
- Rembowska K., 2000, Tożsamość lokalna i regionalna. Region łódzki, *Folia Geographica Socio-Oeconomica*, 3: 3-9.

- Schreyer R.M., Jacob G., White R., 1981, *Environmental meaning as a determinant of spatial behavior in recreation: Proceedings of the Applied Geography Conferences*, Binghamton: Department of Geography, State University of New York.
- Szczechowicz B., 2010, Znaczenie kultury fizycznej w ocenie wartości produktu turystycznego – perspektywa konsumenta, *Folia Turistica, Turystyka i Ekologia*, nr 23: 115-134.
- Sztabiński F., Sztabiński P.B., 1997, Przywiązanie do miejsca zamieszkania jako wymiar polskiego tradycjonalizmu, w: H. Domański, A. Rychard (red.), *Elementy nowego ładu*, Warszawa: IFiS PAN, 256-269.
- Wasilewski J., 2011, Społeczeństwo polskie, społeczeństwo chłopskie, *Studia Socjologiczne* 1(200): 353-368.
- White D., Virden R., Riper C., 2008, *Effects of Place Identity, Place Dependence, and Experience-Use History on Perceptions of Recreation Impacts in a Natural Setting*, Springer.
- Williams D.R., Vaske J.J., 2016, The measurement of place attachment: Validity and generalizability of a psychometric approach, *Forest Science* 49: 830-840.

## The influence of tourists' experience of, attachment to and dependence on the region and their perception of other people's behaviour in the Tatras

**Abstract.** The aim of the article is to identify the relationship between tourists' experience of, attachment to and dependence on the Tatras and their perception of the behaviour of other visitors to the region (particularly the Tatra National Park). The author hypothesizes that the growing number of tourists intensifies the recreational conflict and leads to the increasingly negative perception of depreciative behaviours and the environmental impact of tourism on the part of more experienced tourists, with a higher level of attachment to and dependence on the region in question. The author concludes that people dependent on the Tatra Mountains tend to be more critical in their assessment of tourist behaviours that have an impact on the local environment. Tourists who are emotionally attached to the Tatras are more liberal in their perception of the environmental impact of others, while those with more experience are less sensitive to the depreciative behaviour of others. In the case of the other hypotheses, there is no significant relationship between a person's experience of, dependence on and attachment to the region and the way they perceive other people's behaviour in the Tatra Mountains.

**Keywords:** mountain tourism, Tatra Mountains, perception of behaviour, feelings of tourists, tourism movement

Załącznik 1  
Wyższa Szkoła Bankowa w Poznaniu

## Badania zachowań turystów w Tatrach

Szanowni Państwo,  
prowadzimy badania nad ruchem turystycznym w Tatrach. Zgromadzone dane umożliwią nam poprawić jakość obsługi ruchu turystycznego. Uprzejmie prosimy o wypełnienie niniejszej ankiety, której wyniki posłużą wyłącznie celom naukowym. Badania te są całkowicie anonimowe. Proszę odpowiedzieć na wszystkie pytania, zaznaczając wybrane odpowiedzi znakiem „X”.

1. Od ilu lat przyjeżdża Pan/Pani w Tatry? .....
2. Który raz przebywa Pan/i na wypoczynku w regionie Tatr? .....

3. Jak ocenia Pan/i wymienione sytuacje, które mogą zdarzyć się na szlaku? Proszę ocenić kolejno wszystkie twierdzenia **od a do r, wstawiając X** w skali od 1 do 5, gdzie 1 – oznacza „nie stanowi w ogóle problemu”, zaś 5 – „stanowi bardzo poważny problem”.

Sytuacja	Nie stanowi w ogóle problemu	Stanowi niewielki problem	Stanowi średni problem	Stanowi poważny problem	Stanowi bardzo poważny problem
a) przeklinanie	1	2	3	4	5
b) palenie tytoniu na szlaku	1	2	3	4	5
c) hałasowanie	1	2	3	4	5
d) spożywanie alkoholu	1	2	3	4	5
e) zatłoczenie	1	2	3	4	5
f) nieodpowiedni ubiór innych turystów, np. klapki	1	2	3	4	5
g) przejeżdżający rowerzyści	1	2	3	4	5
h) nocowanie w namiotach „na dziko” na terenie TPN	1	2	3	4	5
i) wędrowanie po szlakach po zapadnięciu zmroku	1	2	3	4	5
j) śmiecenie	1	2	3	4	5
k) wandalizm (np. pisanie po skałach, niszczenie szlaku)	1	2	3	4	5
l) zanieczyszczanie wody	1	2	3	4	5
m) deptanie, usuwanie, zrywanie roślinności	1	2	3	4	5
n) schodzenie ze szlaków (np. chodzenie na skróty)	1	2	3	4	5
o) dokarmianie dzikich zwierząt	1	2	3	4	5
p) wprowadzanie psów, które nie są psami przewodnikami lub psami ratunkowymi	1	2	3	4	5
r) jeżdżenie i wędrowanie na nartach poza wyznaczonymi trasami i szlakami	1	2	3	4	5

4. Czy zgadza się Pan/i z przywołanymi w tabeli twierdzeniami? Proszę ocenić kolejno od a do i, wstawiając X, w skali od 1 do 5, gdzie 1 oznacza „całkowicie się nie zgadzam”, a 5 „całkowicie się zgadzam”.

Twierdzenie	Całkowicie się nie zgadzam	Raczej się nie zgadzam	Jest mi to obojętne	Raczej się zgadzam	Całkowicie się zgadzam
a) Tatry wiele dla mnie znaczą	1	2	3	4	5
b) jestem bardzo przywiązany do Tatr	1	2	3	4	5
c) identyfikuję się z Tatrami	1	2	3	4	5
d) mam wiele miłych wspomnień związanych z Tatrami	1	2	3	4	5
e) zawsze dobrze wspominam Tatry i ludzi, których tutaj spotkałem/łam	1	2	3	4	5
f) lubię przebywać w Tatrach bardziej niż gdziekolwiek indziej	1	2	3	4	5
g) więcej przyjemności sprawia mi odwiedzanie Tatr niż jakiegokolwiek innego miejsca	1	2	3	4	5
h) przebywanie w Tatrach jest dla mnie ważniejsze niż gdziekolwiek indziej	1	2	3	4	5
i) nie zamieniłbym wakacji w Tatrach na żadne inne miejsce	1	2	3	4	5



## METRYCZKA:

1. Miejsce zamieszkania
  - a) wieś
  - b) miasto do 50 tys. mieszkańców
  - c) miasto od 50 do 150 tys. mieszkańców
  - d) miasto powyżej 200 tys. mieszkańców
2. Płeć
  - a) kobieta
  - b) mężczyzna
3. Wiek
  - a) do 24 lat
  - b) 25-34 lata
  - c) 35-44 lata
  - d) 45-54 lata
  - e) 55-64 lata
  - f) powyżej 65 lat
4. Wykształcenie
  - a) podstawowe
  - b) zawodowe
  - c) średnie
  - d) wyższe

